دوای ولاوەنانی لیپرسراوەتی یاسایی (صدام) لە جینوسایدکردنی کورد چ بکرێت باشە ..؟

جەوهەر نامق سالم

رۆژی (2003/12/13) لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەگەریدا لە بەغدا (پۆل برێمەر) سەرۆکی ئیدارەی مەدەنی هێزی داگیرکەری ئەودەمی ئەمریکا لە عێراق ، دەستگیرکردنی دیکتاتۆری خوێنرێژ ، (صدام حسین) ی ، لە لایەن هێزەسەربازیەکانی خۆیانەوە بە فەرمی راگەیاند .

لە رۆژی (2005/10/19) (صدام حسین و تاقمەکەی) لە سەر ، کێشەی شارۆچکەی (الدجیل) ، بە تاوانی کوشتنی (148) کەس لە ئەندام ولایەنگیران و کەس وکاری ئەو تاقمەی کە بە نەخشە وپلانی (حیزبی دەعوەی ئیسلامی) ساڵی 1982 هەوڵی تیرۆری سەدامیان دابوو ، دەست بە دادگایی کردنیان کرا لە لایەن (دادگای تاوانکاری عێراقی بالاّ) بە سەرۆکایەتی دادوەری کورد (رزگار موحەمەد ئەمین) و، پاش ئەوەی (رزگار) لە 6/1/ 2006 ناچارخۆی کێشایەوە لەو کێشەیە، دادوەری کورد (رەئووف رەشید) وەکو سەرۆکی ئەو دادگایە دەست بەکاربوو، پاش چەندین دانیشتن و، لە رروژی 5/ 11/ 2006 ،بە حوکمی لە سێدارە دانی (صدام حسین) و (برزان) ی برای سەدام و (عواد البندر) و بەند کردن وبەرەڵا کردنی چەند تاونبارێکی تر، کۆتای هێنرا بەو کێشەیە لەو دادگایە و، حوکمەکەکان (تمییز) کران .

لە رۆژی 2006/12/26 ، دادگای تێهەڵچوونەوە (تمییز) حوکمی لە سێدارەدانی (صدام حسین ، و برزان ابراهیم وعواد البندر) ی پەسند کرد ، و حوکمی (تەها جەزراوی) ی رەتکردەوە, و داوای کرد ئەو حوکمە توندتر بکرێت واتە ئەویش (اعدام) ــ و، دیارە دادگای (تمییز) حوکمەکانی تاوانبارانی تری پەسند کرد بوو.

لە رۆژی (2006/8/21) دادگایی کردنی (صدام حسین) و تاقمێکی تر لە دارو دەستەکەی ، بە تاوانی (الأنفال) لە لایەن هەمان دادگا (دادگای تاوانکاری عێراقی بالاّ) دەستی پیّ کرد و، تاکوو ئێستاش(34) دانیشتنی کردووە وهێشتاش بەردەوامە ..

لە سەعات (6) ی بەر بەیانی رۆژی 30/ 2006/12 ، کە یەکەم رۆژی جەژنی قوربانی پیرۆز بوو (صدام حسین) لە سێدارە درا .

واتە دادگایی کردنی سەدام وتاقمەکەی (2005/10/19) تاکوو لە سێدارە دانی (30 /2006/12) نزیکەی(14) مانگ و (11) رۆژ ی خایاند و . لە کۆی گشتی ئەو ماوەیە کە لە سنووری (436) رۆژ بوو ، تەنها لە سنووری (38) رۆژی دادگایی بووە (دانیشتن).

بەش بە حاڵی خۆم لەو باوەڕەدام هەموو کوردێکی نیشتمان پەروەرو وڵاتپارێز، لە ناوەو ولە دەروەی کوردستان دڵخۆشبوون ، بە دارمانی رژێمی سەدام وگرتنی ودادگاکردنی بە تاوانی (قڕ کردنی بە کۆمەڵ) و (تاوانەکانی دژ بەمرۆڤایەتی) و (تاوانەکانی جەنگ) و (پێشێلکاری یاساکانی عێراقی) ، هەروەکو لە یاسای دادگای تاونکاری عێراقی بالاّ (بەشی دووم ــ لقی یەکەم تاکوو لقی چوارەم ــ دیاری کراوە و، بە ماددەکانی (11ــ 14) روونکراوەتەوە و، ئێمەی کوردستانی چاوەڕوانی ئەو رۆژە بوین ئەم دکتاتۆرە فرە درندە ، بدرێتە دادگا و دادگایی بکرێت لە سەرتاوانەکانی ئەنفالکردنی زیاتر لە (200) هەزار کوردی بیّ تاوان وگوللەباران ولە سێدارەدان وبیّ سەرو شوێنکردنی بە دەیا هەزاری تر وکیمیابارانی هەڵە بجەو وکاولکردنی زیاتر لە 4500 ئاوایی وشاروچکەی کوردستان وراگویزان وتەعریب وتەبعیس و تالاّنکردنی سەروەت وسامانی وڵاتەکەمان وگشت تاوانەکانی تری ، دەرهەق بە گەلانی عێراق بە کورد وعەربی شیعە وعەرەبی سوونە وتورکمان و کلدان و ئاشوور و سریانی و، بگرە هەتاکوو دژ بە سەرانی حیزبە فاشی رەفتارەکەی خۆیی و، خزم و ئەفرادی

نزیکی خانەوادەکەی و، تاوەکو دەگاتە شەڕی دژ بە کۆماری ئیسلامی ئیران (1980) و داگیر کردنی دەوڵەتی کوێت (1990) وهەردوو شەڕە دۆڕاوەکەی دوا قۆناخی حوکمڕانی واتە : شەڕی ساڵی 1991 (گەردەلولی بیابان) و شەڕی ساڵی (2003) رزگاری العراق و پاشان داگیر کردنی لە لایەن هێزە سەربازیەکانی ئەمریکا وە .. هتد

بە ڵێ ،هیچ کوردێك یان مرۆڤێکی نیشتمانپەروەر و خاوەن ویژدان نییە کەچاوەڕوانی دادگایی وحوکمێك نەبوبێت کە ئەم تاونبارە وگشت دارو دەستەکەی بگەیەننە سزای دادوەریانەی خۆیان ....

بەڵام کەم کەس هەبوو مەزەندەی ئەوەی دەکرد کە سەدامی تاوانبار ، تەنها لە سەر ئەوەی کە (148) کەسی لە حیزبی (الدعوه) یان لایەنگرانی ئەوە حیزبە ، بە تاوانی هەوڵدانی (تیرۆر کردنی) ، لە ساڵی 1982 ، حوکمی لە سێدارە دانی لە سەر ئەو تاوانە ئەدرێت و، وا بە پەلە وبێ ئەوەی چاوەروان بکرێت هەتاکوو کۆتایی هێنانی دادگاکردنی لە سەر تاوانی (الآنفال) کە هەر و ەکوو لە سەرەوە ئاماژەمان بۆ کرد لە (2006/8/21) دەستی پێ کردبوو ، تاکوو رۆژی لە قەنارە دانی سەدام (33) دانیشتنی کردبوو، بەردەوامەو (صدام) تاوانباری ژمارە سەرەکی و خاوەن بڕیار وبەرپرسیاری یەکەم بوو لەوە و ،لە گشت تاونەکانی تریش...

هەر لە سەرەتای دادگایکردنی سەدام وسەرانی تاوانباری رژێمەکەی وەکوو دەرکەوت ، پەلە پەل و فەوزا وبێ سەرو بەری پێوە دیار بوو، چ لە رووی پێکهاتەو تەکنیکەوە و چ وەکوو مینبەرێك ، تاوانباران ئیستغلالی ئەو کەش وهەوایە بکەن وهۆڵی دادگا بکەنە مەیدانی ململانی سیاسی و, زۆر جار وای لێ هاتبوو ئەوان دەبون بە دادوەر و ئەمریکا و رژێمی عێراق و دادگا وسەرۆکایەتی دادگاکە تاوانبار و،هەمیشە لە حاڵەتی هێرشدا بوون و سنووری داب ونەریتی دادگایان دەشکاند وبە درووشمە ژەنگاوییە کۆنەکانی جارانیان هەوڵیان ئەدا رای گشتی بۆ لای خۆیان راکێشن ، بە تایبەتی جادەی عێراقی و عەربی و ئیسلامی و، لەو بار ەیەوە تاکوو حەدێك سەرکەوتن و، سەدامێکی تاونبار ، لە ژێر سێبەری عەدالەتی دادگا و کەناڵەکانی راگەیاندنی جیهانی ، وەکوو (فارس العروبه) رەفتاری دەکرد و، لە جە لادێکی تاوانبار بۆ قوربانیەکی غەدر لێکراو ..!

هەرچی بێت هۆو هۆکاری ئەو بێ سەرو بەریەی پرۆسەی دادگایکردنی (سەدام وسەدامیەکان) ، لە زۆر رووەوە سەرکەوتوو نەبوو ، هەروەها ئاما نجی خۆشی وەکو پێویست نە پێکا ، هەر لە هەڵبژاردنی یەکەم تاوان (الدجیل) تاکوو بەرێوەبردنی دادگا و پاشان حوکمدان وشێوە وشێوازی جێبەجێکردنی ئەو حوکمە . سەدام و سەدامیەکان تاوانی زۆر گەورەتر وخەتەرناك تر لە تاوانی (الدجیل) یان ئە نجام دابوو، چ بە ژمارە و پانتایی و چ لە شێوە وشێوازی جێبەجێکرنی ئەو تاوانانە و دەرئە نجامەکانیانیش ..

دادگا یی کردنی (صدام حسین) و دارو دەستەکەی بەو شێوە و شێوازە کە ئامەژەمان بۆ کرد ئەگەر بریارێکی (عیراقی) بێت ، ئەوە حکومەتەکەی مالکی وەکووحکومەتێکی زۆرینە عەرەبی شیعە مەزهەب و ،مالیکی خۆی وەکوو نوێنەری حیزبی دەعوەی ئیسلامی شییعی ، نەدەبوایە مامەڵەیان لە گەڵ ئەم کێشەیە لە روانگەی حزبایەتیەکی تەسك و بۆچونێکی مەزهەبی تەسك تر بایە، هەروەها لایەنی کوردستانی بە تایبەتی ، نەدەبوایە وا بە هاسانی کێشەی (الدجیل) یان لە پێش ئەنفال و هەڵە بجەی شەهید قەبوول بکردایەت ، لە کاتێکدا دەسەڵاتی فەرمی کورد هەمیشە دووپاتی ئەوە دەکاتەوە ،لە (العراق) ی هیوا وئاشتی ، کورد شەریکە لە بڕیار وحکومڕانی ، یان هەر چ نەبوایە چاوەڕوانی ئەوەیان بکردایە تاکوو دادگایی کردنی (صدام و دارو دەستە تاوانبارەکانی) لە سەر ئەنفال و هەڵە بجە تەوا دەبوو، (صدام) یان (حضوریا) بەو تاوانانە حوکم ئەدا...

ئەگەر سەرانی دەسەڵاتی فەرمی العراق هەندێ بە دووربینی وبەرچاو فراوانی وئیستراتیجی سەیری دادگایی کردنی (سەدامیان) بکردایەت وەکو (رجل دولة) رەفتاریان بکردایەت ، بە تایبەتی لە عێراقی پاش رزگاری و قۆناخی داگیر کردنی لە لایەن زلهێزی ئەمریکاوە و ئەو شەڕە ناوخۆیە (مەزهەبی و رەگەزیە) وئەو هەموو دەستێوەردانە دەرەکیە، هەر وەکوو هەندێ لە چاودێران ولێکۆڵەری جیا جیا باسیان کردووە ، دەبوایە لە تاوانەکانی خودی سەدام وسەدامیەکانەوە, دەرحەق بە سەرکردایەتیەکی خودی حیزبی بەعس وهاوڕێانی خودی سەدام وکەس وکاری خۆی و(ئەنفال) و(هەڵە بجە) و (الدجیل) ورا پەرین و شەر و تراجیدیاکانی تری ئەم تاونبارانە دەستی پێ بکردایەت چونکە :

سەدام وسەدامیەکان لە مێژووی العراق وناوچەکە دیاریدەیەکی تازە نەبوو. لە بە کارهێنانی زەبرو زۆر و پاوانکردنی دەسەلات و سەروەت وسامان و حوکمی تاك و بنەماڵە ونوخبە، میراتێکە رەگو ریشە هەڵکوتاوی نێو کۆمەڵگای ئەو ولاتانەن وگۆش کراوی کلتوورێکی دارێژراوی زیاتر لە ئەوەندە سەدە یە و, بەدرێژایی زیاتر لە یەك چارەکەسەدە (صدام) وسەدامیەکان نوێنەر و زبان حاڵ و پراکتێزەکەری ئەو کلتورە بوون و،تاکوو دەهات بە ئەمرۆیشەوە بیر باوە ر و هەڵسوکەوت و شێوەو شێوازی حوکمرانی ودیاریدەی (سەدامیزم) لە پەرەسەندا بووە و، زۆر کۆمەڵگا ی ئەمرۆشمان دیاردەی (سەدامیزم)ی پێو دیارە و گیرۆدەی ئەو ڤایرۆسەن.

بۆیە دەبوایە دادگایی کردنی سەدام تەنها دادگایی کردنی دکتاتۆرێك و کەسێکی نەخۆش و تاوانبار نەبووبایە , بەڵکوو دادگایی کردنی قۆناخێك و(منظومە) یەکی فیکری و سیاسی وئابووری وکۆمەلایەتی و رۆشنبیری   بێت بە هەموو بوار و دەرئە نجامەکانیانەوە ....

بەم پەلەکردنە و بەو شێوە کالفامیەیی حکومەتی ناوەندی بەغدا ، ئەو دەرەفەتە گەورەیە لە دەستدا و بگرە لە جیبەجیکرنی حکومەش کێشەکەی ئالۆز تر کرد و ، تاکوو ئەورادەیە سەرۆك کۆماری ئەمریکا بەرێز (جورج دەبلیو بوش) یش ناچار بێت ، لە دیمانەیەکیدا لە گەڵ (جیم لێرر) لە کەناڵی تەلفزیونی (PBC)، کە رۆژی 17/1/ 2007 کەناڵە ئاسمانیەکانی بلاویان کردەوە ، ئاماژە بەوە بکات کە کارەکە باش بە ریوە نەچوو و، حکومەتەکەی مالکی وصف کرد بەوەی کە هێشتا پێنەگەیشتووە = غیر ناضجە) ....

ئەگەر لە سێدارە دانی (صدام) وا بە پەلە ، بریار وخواستێکی ئەمریکی بوو ، واتە ئیدارەی بوش ، ئەوە هێشتا هەڵەکە گەورە تر وخەتەرناك ترە چونکە :

- هەرچی پێیٚ دەڵێن سەروەری العراق هێشتا فری بە واقیعەوە نییە لە زۆر بواردا هەر وایە ، چونکە بە قسەی خودی مالکی (تواناى جولانەوەی تەنها یەك (سریە) سەربازیشی نیە) ......!
- هەرچی پێی دەڵێن هەوڵی ئاشتبوونەوەی گشتی ودامرکانی شەڕی ناوخۆ و بن بڕکردنی توند تیژی وکەوتە گومانەوە ، هەروەکوو (طارق الهاشمي) جێگر سەرۆك کۆماری العراق رایگەیاند لە لەندەن ...
- هەرچی پێی دەڵێن شەفافیەت و مافی گەلان ومرۆڤ وپرۆسەی دامەزراندنی دیموکراسی و گۆڕینی رۆژهەلاتی ناوەڕاست دوورە لە راستی کاتێك هیچ حیسابێکی وەها نەکرابێت بۆ هەست وخواستی گەلانی عێراق و لە پێش هەمووشیانە گەلی کورد و تراجیدیەکانی ...

بەندە وەکوو کوردێك ولە روانگەی کێشە چارەسەرنەکراوەکەی گەلەکەم و وبەرژەوندی بالای نەتەوەکەم ،بە هەموو مەترسیەکانی ئەم قۆناخە ، لە سێدارە دانی (صدام) وا بە پەلە و پێش تەواو بوونی دادگاییکردنی (حضوريا) لە سەر (ئەنفال وهەڵە بجە) ی شەهید وگشت تاوانەکانی تری دەرحەق بە نەتەوەکەم تاونێکە نەك تەنها دەرحق بە ئێمەی زیندووی ئەمرۆ و نەوەی ئایندەمانە, بەڵکوو دژ بە قوربانیەکانی غەدری مێژو و گشت تراجیدیەکانمان لە سەرووی هەموویشی کارەساتی (ئەنفال) و (هەڵە بجە) بوو ....

کەسێکی بە ویژدان مووتەئەسیف نییە لە حوکمی لە سێدارە دانی (سەدام)، وەلیٚ ئەوەی کە سەرنج راکێشە, بیٚ دەنگی لایەنی فەرمی کوردستانە ورۆڵی وەکوو (شەریك) لە دەسەلات وبەرێوەبەردنی ئەم حکومەتە لە گشت ئاستەکان ، سەبارەت بە ئەولەویاتی دادگاکردنی تاونبارانی رژیمی پێشوو ، ئەو بە پەلە کردنە و ، ئەو بێئا گاییە لە شێوە وشێوازی جێبەجیکردنی حوکمەکە ، بە تاییەتی هێشتا دادگایی سەدام ودارو دەستەکەی لە سەر تاوانی (الانفال) بەردەوامە و زۆریشی نەمابوو ، هەروەها هێشتا کێشەی (کیمیبارانی هەڵە بجە) دەستی پیٚ نەکردووە...

ئەوەی ئێمەی هاوولاتی ئاگادارین وهەمیشە دەسەلاتی فەرمی کورد لە بەغدا ولە هەرێم جەختی لە سەر دەکەن ئەوەیە, کە حکومەتەکانی (العراق) ی پاش قۆناخی(رزگاری) حکومەتی (خۆمانە) و حکومەتێکی هاوبەشە وگشت بریارەکانی بە (توافق) ە و,بیٚ کورد نە دەسەلاتی ئەمریکا لە العراق ونە حکومەتە یەك لە دوای یەکەکان وبە تاییەتی حکومەتی (المالکی) بیٚ لایەنی کوردی دەستنوێژیشیش ناگرن ...!